

КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОЇ РОЗВІДКИ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Користін О. Є.
Албул С. В.

1. ПЕРЕДМОВА

Дана концепція є документом, що містить основні положення по стратегічному реформуванню напрямів діяльності органів системи Міністерства внутрішніх справ України. Концепція є складовою частиною загальної стратегії реформування органів внутрішніх справ України.

Концепція розвитку кримінальної розвідки органів внутрішніх справ України (далі – Концепція) визначає основні напрями і принципи вдосконалення управління, організаційно-штатної побудови, правового, кадрового, ресурсного, наукового та іншого забезпечення правоохоронної діяльності органів системи МВС України в зазначеній сфері на основі аналізу та оцінки стану безпеки особи, держави та суспільства у сфері протидії злочинності.

Як науковий проект Концепція відповідає п. 1 ст. 3 Закону України від 11.07.2001 р. № 2623-III “Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки”, п. 6.1 “Форми і методи оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ” Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015-2019 років, затвердженого Наказом МВС України від 16.03.2015 року № 275.

Концепція підготовлена науковцями Одеського державного університету внутрішніх справ на основі узагальнення вітчизняної й зарубіжної оперативно-розшукової практики, сучасних наукових досліджень та з урахуванням міжнародного досвіду.

2. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Концептуалізація розвитку кримінальної розвідки органів внутрішніх справ України

Сучасна криміногенна ситуація в Україні – якісно новий феномен як за масштабами злочинних проявів, так і за ступенем їх руйнівного впливу на життєдіяльність суспільства, права і свободи громадян. За останні роки відбулася трансформація організованої злочинності в нашій країні, зросла кількість організованих злочинних формувань, які мають чітку ієрархічну структуру, використовують новітні технічні засоби забезпечення протиправної діяльності, протидії правоохоронним органам. Організовані злочинні угруповання перетворились на симбіоз ділків тіньової економіки, озброєних груп, що обслуговують їх, та корумпованих державних службовців різних рівнів. Сьогодні динаміку і структуру злочинності, поряд із традиційними причинами й умовами, продовжують визначати криміногенні фактори, що випливають із труднощів соціального й економічного розвитку суспільства. На цьому фоні відбувся зсув ціннісних орієнтирів окремих груп населення в бік протиправного способу життя, що призвело до зміцнення такого суспільно небезпечного явища, як організована злочинність.

За роки незалежності на території країни вчинено

близько 2,4 млн. тяжких і особливо тяжких злочинів, з яких 14,9 тис. – у складі організованих злочинних угруповань. Тенденцією останніх п'яти років стала консервація майже на одному рівні кількості виявлених організованих злочинних угруповань та осіб, які брали в них участь. Динаміка організованої злочинності за останні 20 років характеризується значною її активізацією в першому десятиріччі, у період первинного накопичення та перерозподілу капіталу, а також поступовим зменшенням – у другому, що досягнуто завдяки значним зусиллям правоохоронних органів.

Сьогоднішній організованій злочинності сприяють такі глобальні соціально-економічні процеси, як урбанізація, міждержавна та міжрегіональна міграція, формування світового інформаційно-культурного простору, а характерним для організованих злочинних угруповань є достатньо високий рівень організованості, стійкі корупційні й міжнародні злочинні зв'язки. Зростання рівня організованості і професіоналізму злочинності, її технічна озброєність, вироблення і зміцнення імунітету злочинного середовища від традиційних засобів і заходів оперативно-розшукової діяльності, розгалужені корупційні зв'язки сприяють перетворенню злочинних груп у високоорганізовані об'єкти, які мають розвинену інфраструктуру. Крім цього, доводиться констатувати, що на сьогодні реаліями життя в Україні стали прояви тероризму та сепаратизму. Антитерористична операція, яка проводиться на Сході країни, викрила низку суттєвих недоліків, зокрема й у діяльності оперативних підрозділів органів внутрішніх справ.

Організація протидії сучасній злочинності вимагає нових підходів до добування, аналітичної обробки та використання оперативно-розшукової інформації, одержаної також із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів, з метою своєчасного запобігання, виявлення й нейтралізації реальних і потенційних загроз національним інтересам України.

Наявна в Україні система забезпечення національної безпеки загалом відповідала вимогам, які постали перед державою в перші роки незалежності. Однак характер безпекового середовища, яке сформувалося на початку ХХІ ст. унаслідок розширення спектру викликів і загроз, висуває нові вимоги до системи забезпечення національної безпеки України й потребує її вдосконалення. Саме ослаблення державного контролю за ситуацією в країні дає можливість криміналітету задавати тон, диктувати свої правила поведінки, ідеологію, субкультуру, лобіювати вигідні йому правові, організаційні й тактичні рішення легітимної влади, здійснювати активну протидію правоохоронним структурам, оперуючи для організації злочинної діяльності значними грошовими ресурсами, які, зокрема, використовуються для підкупу державних службовців, працівників правоохоронних органів, залучення фахівців різних галузей для створення ефективних механізмів, технологій, способів і схем учинення злочинів тощо.

Ефективна протидія злочинам, особливо її організованим формам, за нашим переконанням, неможлива без розуміння тих процесів, які відбуваються в злочинному середовищі, створення необхідних умов для документування фактів протиправної діяльності тощо. У зв'язку з цим органи внутрішніх справ стикаються з необхідністю з'ясування умов формування та існування організованих злочинних формувань, обраних ними механізмів учинення злочинів, ролі участі в цьому процесі кожного учасника злочинного угруповання, руху тіньових і певних легальних фінансових потоків, які є підґрунтям існування цих угруповань або навпаки предметом їх злочинних інтересів, функціонування інфраструктури організованої злочинності тощо. Організація протидії їх злочинній діяльності вимагає добування, аналітичної обробки та використання оперативно-розшукової інформації, одержаної також із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів, з метою своєчасного запобігання, виявлення й нейтралізації реальних і потенційних загроз національним інтересам України. Це потребує від оперативних підрозділів ОВС активного використання, у рамках чинного законодавства, негласних методів оперативно-розшукової діяльності та спеціфічних засобів отримання оперативної інформації, документування фактів протиправної діяльності тощо, одним з яких є кримінальна розвідка органів внутрішніх справ.

Актуалізація окремого й важливого правоохоронного напрямку - кримінальної розвідки - є очевидною та своєчасною. Якщо раніше забезпеченням безпеки передбачався виключно захист території від зовнішнього нападу, то в теперішній час - включає в себе захист населення від насилля, породженого всередині держави, і захист самої держави від кримінальних за формою та змістом внутрішніх загроз. Саме цей вектор безпеки стає одним із головних у діяльності правоохоронних органів.

Теоретичне обґрунтування Концепції

Компаративний аналіз сучасної європейської та світової практики засвідчує, що більшість розвинених країн ідуть шляхом чіткого розгалуження кримінально-процесуальної діяльності та діяльності з отримання, добування, аналітичного оброблення та прогнозування інформації про злочинність, окремі злочини та осіб, які до них причетні. Саме таку діяльність можна визначити, як кримінальну розвідку.

Найрозвинутіша сітка розвідувальних підрозділів існує в поліції США, де кожен поліцейський підрозділ має власну розвідувальну групу, яка залежно від його рівня складається з інформаційно-аналітичного підрозділу, групи оперативних працівників, групи спеціальних операцій, групи експертів, групи оперативних працівників, які працюють "під прикриттям", групи зовнішнього та електронного спостереження й групи матеріально-технічного забезпечення. Загальною метою існування розвідувальної служби поліції США є збирання оперативної інформації, що забезпечила б ефективне планування та проведення заходів протидії злочинності. Цей вид розвідувальної діяльності має назву внутрішньої розвідки.

Аналогічні підрозділи створено й у французькій поліції - бригади розшуку і захоплення. Вони вживають активних заходів щодо вивчення злочинного елементу й спостереження за ним, проникаючи до його середовища. Такий самий підхід має організація спеціальних

підрозділів Швейцарії. Багатий досвід використання підрозділів розвідки в боротьбі зі злочинністю має угорська поліція. В її розпорядженні є підрозділи ретельно законспірованих працівників, спеціально підготовлених для роботи в злочинному середовищі. У свою чергу, кримінальна поліція Німеччини та відомство з охорони конституції теж використовують у криміногенному середовищі працівників "під прикриттям", переважно для викриття тяжких та особливо тяжких злочинів.

2 жовтня 2012 року Сеймом Литовської республіки було прийнято Закон "Про кримінальну розвідку", який прийшов на зміну Закону "Про оперативно-розшукову діяльність". З його прийняттям і набранням чинності протидія злочинності в Литовській республіці складається з двох логічних складових: постійно діючої розвідувальної діяльності та кримінально-процесуальної.

Доводиться констатувати, що з набранням чинності новим Кримінальним процесуальним кодексом України оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ утратила наступальний характер. Оперативні підрозділи ОВС, відповідно до ст. 41 КПК України, у межах кримінального провадження позбавлені права ініціативно проводити заходи щодо виявлення та документування злочинної діяльності. Фактично, оперативно-розшукова діяльність "завершується" після початку кримінального провадження слідчими підрозділами. Такий стан призводить до втрати оперативних позицій і превентивного характеру ОРД ОВС. Розробники Концепції впевнені, що на теперішній час, у межах становлення нової парадигми ОРД, становлення кримінальної розвідки як складової оперативно-розшукової діяльності ОВС здатне привнести позитивні результати в протидію сучасній злочинності.

Чинний Закон України "Про оперативно-розшукову діяльність", що є базовим для формування напрямів оперативно-розшукової діяльності, передбачає, що "оперативно-розшукова діяльність - це система гласних і негласних пошукових, розвідувальних і контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів". Цим Законом встановлено вичерпний перелік державних органів, яким надано право здійснювати оперативно-розшукову діяльність. Логіко-семантичний аналіз положень норм указаного Закону дає підстави стверджувати, що визначеному суб'єктам, зокрема органам внутрішніх справ, надається право реалізовувати розвідувальну функцію оперативно-розшукової діяльності.

Кримінальна розвідка виступає однією з функцій оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ. Реалізується кримінальна розвідка шляхом використання системи розвідувальних, пошукових, інформаційно-аналітичних заходів, зокрема із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів, спрямованих на своєчасне запобігання, виявлення й нейтралізацію реальних і потенційних загроз національним інтересам України від злочинності. Видами кримінальної розвідки органів внутрішніх справ є - аналітична розвідка, стратегічна й тактична агентурні розвідки, технічна розвідка. Крім цього, самостійним видом кримінальної розвідки органів внутрішніх справ виступає діяльність підрозділів оперативної служби МВС України.

Напрямами реалізації кримінальної розвідки органів внутрішніх справ виступають організаційно-тактичні

форми ОРД - оперативний пошук, оперативно-розшукове запобігання та оперативна розробка. Крім цього, кримінальна розвідка ОВС має здійснюватися під час досудового розслідування та під час виконання покарання. Таким чином, можна говорити про розвідувальний цикл у виконанні завдань оперативно-розшукової діяльності ОВС.

Завданнями, які вирішуються під час здійснення кримінальної розвідки органів внутрішніх справ, вбачаються:

добування, аналітична обробка та надання уповноваженим органам державної влади інформації про стан і можливий розвиток злочинності в державі для її використання в законодавчій, правоохоронній і виконавчій діяльності держави;

сприяння здійсненню державної політики України з протидії організованій злочинності;

протидія діяльності організованих злочинних угруповань, проникненню їх членів до органів державної влади та поширенню їх впливу на процеси, що відбуваються в державі та суспільстві;

запобігання реалізації реальних загроз національним інтересам з боку організованої злочинності, упередження явищ і чинників, що ними викликаються й створюють потенційну загрозу національним інтересам і національній безпеці України;

розробка й реалізація заходів із нейтралізації та ліквідації організованих злочинних угруповань, створення необхідних умов для їх викриття іншими оперативно-розшуковими й кримінально-процесуальними засобами;

участь у боротьбі з міжнародною організованою злочинністю, зокрема з тероризмом та іншими формами екстремістської діяльності, незаконним обігом наркотичних засобів, незаконною торгівлею зброєю і технологією її виготовлення, торгівлею людьми, незаконною міграцією.

Основні терміни, що є базовими та використовуються в Концепції

Кримінальна розвідка - складова оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ, що є видом діяльності оперативних підрозділів ОВС з пошуку, отримання, фіксації, оцінювання, прогнозування та використання інформації за допомогою системи розвідувальних, пошукових, інформаційно-аналітичних заходів, у т.ч. із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів, спрямованим на своєчасне запобігання, виявлення й нейтралізацію реальних та потенційних кримінальних загроз суспільній безпеці, захист особи, держави і суспільства від злочинності.

Інформація кримінальної розвідки - фактичні дані про осіб, події, процеси та обставини, отримані й зафіксовані в установленому законом порядку суб'єктами кримінальної розвідки, з метою реалізації завдань кримінальної розвідки.

Кримінальна загроза суспільній безпеці - суспільно-небезпечні діяння, передбачені Кримінальним кодексом України, що сформувались у суспільстві й здатні прямо або посередньо, у теперішньому або найближчому майбутньому, впливати на систему відносин, порушувати дію об'єктивних законів суспільного розвитку, сприяти криміналізації суспільства, знижувати стан захищеності соціально-економічних інтересів громадян, суспільства, держави.

Нейтралізація кримінальної активності - комплекс заходів, що здійснюються відповідно до чинного законодавства зі створення умов та обставин, які будуть

спонукати учасників злочинного середовища до відмови від підготовки та скоєння тяжких та особливо тяжких злочинів або унеможливити настання злочинних результатів і наслідків.

Об'єкти кримінальної розвідки - особи, факти, події, на отримання інформації про які спрямовується здійснення кримінальної розвідки.

Правові засади щодо здійснення кримінальної розвідки - науково обґрунтована система норм, які містяться в законах і підзаконних нормативно-правових актах, створюють правові передумови для здійснення відповідних заходів, або безпосередньо регламентують правові, організаційні й тактичні питання застосування оперативно-розшукових сил, засобів, методів і форм запобігання та протидії злочинності.

Суб'єкти кримінальної розвідки (підрозділи, що здійснюють кримінальну розвідку) - визначені законодавством України та відомчими нормативними актами оперативні підрозділи системи МВС України, які в межах функціональних обов'язків здійснюють діяльність з пошуку, отримання, фіксації, оцінювання, прогнозування та використання інформації за допомогою системи розвідувальних, пошукових, інформаційно-аналітичних заходів, також із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів, спрямованих на своєчасне запобігання, виявлення та нейтралізацію реальних і потенційних загроз національним інтересам України від злочинності.

Перелік термінів (тезаурус) буде розширюватися відповідно до наукового опрацювання інституту кримінальної розвідки.

3. ЗАГАЛЬНІ ПІДХОДИ ЩОДО РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОЇ РОЗВІДКИ ОВС УКРАЇНИ

Завершеність процесу: передбачає встановлену етапність з визначенням строків очікуваних результатів. Перший етап - інтенсивні зміни, які впроваджуються за короткий проміжок часу. Другий етап - оцінка запроваджених змін (отриманих результатів). Третій етап - унесення необхідного коригування з урахуванням отриманих результатів та оцінка запроваджених змін.

Прозорість і публічність процесу розвитку кримінальної розвідки: передбачає створення різних механізмів, що підтримують відкриту та публічну дискусію упродовж усього періоду становлення. Формат дискусії та прийняття рішень мають коригуватися відповідно до конкретних питань. Окремі аспекти, що можуть бути віднесені до державної таємниці (тактичні, структурно-функціональні тощо), опрацьовуються з дотриманням вимог режиму секретності.

Взаємозалежність контекстів розвитку кримінальної розвідки, реформування органів внутрішніх справ, кримінальної юстиції та адміністративної реформи: розвиток кримінальної розвідки ОВС відбувається в межах загального реформування органів внутрішніх справ в Україні, корегування кримінальної політики держави, вбудованої в контекст адміністративної реформи, а також урахує особливості поточного стану економіки, державного управління, розвитку громадянського суспільства.

4. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОЇ РОЗВІДКИ ОВС УКРАЇНИ

Метою Концепції є вдосконалення правоохоронної діяльності на основі визначення стратегічних напрямів,

правових та організаційно-тактичних основ кримінальної розвідки органів внутрішніх справ України, формування науково обґрунтованої організаційно-функціональної структури МВС України з метою своєчасного запобігання, виявлення й нейтралізації реальних і потенційних кримінальних загроз суспільній безпеці, захисту особи, держави та суспільства від злочинності.

Реалізація Концепції забезпечить створення правових основ діяльності оперативних підрозділів органів внутрішніх справ України, які здійснюють розвідувальну діяльність в інтересах кримінального судочинства та надають суб'єктам забезпечення національної безпеки України розвідувальну інформацію, необхідну для оперативного прийняття виважених управлінських рішень у сфері протидії злочинності.

Для досягнення цієї мети необхідним є вирішення таких завдань:

удосконалення правового регулювання у сфері оперативно-розшукової протидії злочинності;

концептуальне визначення кримінальної розвідки органів внутрішніх справ та її методологічних засад;

запровадження вивчення передового досвіду поліцейської розвідувальної діяльності правоохоронних і спеціальних органів зарубіжних країн;

законодавче та нормативне забезпечення діяльності органів системи Міністерства внутрішніх справ України щодо протидії злочинності;

запровадження та постійне проведення моніторингу національної системи запобігання й протидії злочинності на основі моделювання оцінки її стійкості до різного роду кримінальних загроз безпеці особи, суспільства, держави;

продовження процесу адаптації вітчизняного законодавства до законодавства Європейського Союзу з питань запобігання та протидії злочинності;

ініціювання вдосконалення міжнародно-правових актів і гармонізація національного законодавства з питань протидії злочинності із законодавством Європейського Союзу;

перебудова організаційної структури оперативних підрозділів органів системи Міністерства внутрішніх справ України щодо протидії злочинності, оптимізація структури та штатної чисельності підрозділів з урахуванням реальних кримінальних загроз безпеці людини, суспільства та держави, а також на основі запровадження вертикальної системи управління відповідних підрозділів у регіональних органах;

підвищення рівня взаємодії підрозділів системи МВС України та інших державних органів з питань запобігання та протидії злочинності;

удосконалення існуючих і розроблення нових методів протидії злочинності з метою недопущення подальшої криміналізації українського суспільства;

підвищення ефективності роботи з негласним апаратом на основі пошуку й запровадження нових форм співробітництва, запровадження дієвого механізму заохочення фізичних і юридичних осіб до співпраці;

удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення на основі інноваційних підходів використання інформаційних і телекомунікаційних сучасних технологій та переорієнтації інформаційно-довідкової роботи в розвідувально-аналітичну з метою прогнозування тенденцій щодо криміналізації суспільства, оцінювання ступеня небезпеки й масштабів на регіональному, національному та міжнародному

рівнях, а також зниження рівня латентності злочинів;

проведення постійного системного аналізу та багатовимірного комплексного оцінювання причин і умов, що детермінують злочинність, і ризиків її поширення;

зміцнення, підвищення ефективності й максимальна реалізація можливостей міжнародного співробітництва щодо протидії злочинності, зокрема організованим її формам;

налагодження постійного обміну досвідом із правоохоронними органами інших держав, стажування та навчання за кордоном відповідних фахівців;

упровадження результатів наукових досліджень у сфері протидії злочинності, зокрема оперативно-розшукової діяльності;

проведення наукових досліджень з метою аналізу ефективності законодавства та заходів, які здійснюються державними органами у сфері запобігання та протидії злочинності, інформаційного, організаційного, науково-методичного забезпечення цього напрямку правоохоронної діяльності;

удосконалення відповідно до сучасних потреб і міжнародного досвіду рівня професійної підготовки працівників, які займаються оперативно-розшуковою діяльністю;

комплексне вирішення питань забезпечення кваліфікованим кадровим потенціалом, на основі професійності, фаховості, особистих моральних якостей тощо;

посилення внутрішнього контролю за станом службової діяльності, роботи з кадрового забезпечення, недопущення протиправної поведінки;

поліпшення умов фінансування службової діяльності, оплати праці працівників та їх соціального захисту;

належне ресурсне та матеріально-технічне забезпечення підрозділів, які здійснюють кримінальну розвідку;

підвищення рівня інформованості суспільства про небезпеку та масштаби злочинності;

формування громадської думки з метою сприяння ефективній реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії злочинності.

5. КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ОКРЕМИХ НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОЇ РОЗВІДКИ ОВС УКРАЇНИ

Відповідність державній політиці інституціонального забезпечення та прогноз розвитку

Забезпечення внутрішньої безпеки є винятковою прерогативою держави, що й визначає роль та значення її правоохоронного забезпечення. В умовах масштабної криміналізації суспільства, коли на її стан впливають організована злочинність і корупція, що опанували різноманітні механізми впливу на прийняття багатьох державних рішень, позитивні зміни в суспільному житті, стратегічні реформи в галузі внутрішньої безпеки значною мірою залежать від здатності держави, її правоохоронної системи докорінно змінити кримінальну ситуацію в державі.

Означеному повною мірою сприятиме становлення в межах оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ окремого напрямку - кримінальної розвідки, що кардинально посилить протидію злочинам, підвищить ефективність роботи з притягнення до кримінальної відповідальності осіб, причетних до їх учинення, своєчасного виявлення, прогнозування та подолання загроз криміналізації суспільства.

Реалізація Концепції дозволить відновити наступальність, циклічність і безперервність оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ.

Організаційно-структурний напрям

Забезпечення захисту суспільства від злочинності вимагає формування стійкої ієрархічної структури підрозділів з чітким розподілом повноважень і компетентним кадровим забезпеченням. Організаційно-структурний елемент діяльності суб'єктів кримінальної розвідки містить:

1. Структурний елемент, до якого доцільно віднести структуру органу; схему організаційного підпорядкування структурних одиниць; схему розподілу завдань, функцій кожного структурного підрозділу.

Функціональна структура є сукупністю різних напрямів діяльності, що обумовлені метою та основними завданнями, поставленими перед суб'єктами кримінальної розвідки в законах України, указах Президента України, постановах КМУ, наказах МВС України, інших нормативних актах.

2. Організаційний елемент, до якого слід віднести порядок взаємодії між суб'єктами кримінальної розвідки з іншими підрозділами ОВС, а також порядок взаємодії з іншими органами державної влади та громадськістю.

Структурно підрозділи, що здійснюють кримінальну розвідку, поділяються на стратегічні та тактичні.

До підрозділів стратегічної кримінальної розвідки належить Департамент кримінальної розвідки – самостійний структурний оперативний підрозділ Міністерства внутрішніх справ України, який забезпечує та реалізує функції МВС України щодо вироблення й реалізації державної політики у сфері кримінальної розвідки, здійснює стратегічні розвідувальні заходи, а також виконує інші функції згідно з нормативними правовими актами МВС України. Правовий статус означеного підрозділу визначається відповідним нормативно-правовим актом.

Функції працівників Департаменту кримінальної розвідки, порівняно з іншими видами оперативно-розшукової діяльності, потребують наявності в осіб, які їх виконують, особливих професійних, моральних, особистісних якостей і спеціальної підготовки, що обумовлено виконанням завдань в умовах дефіциту часу та невизначеності, значних психофізичних навантажень, високого рівня ризику для життя, підвищеної відповідальності за хід і результати їх виконання.

У складі Департаменту кримінальної розвідки можуть утворюватися міжрегіональні, міжрайонні підрозділи для протидії злочинності на території декількох обласних чи районних адміністративних одиниць. Діяльність таких підрозділів базується на основі запровадження вертикальної системи управління в регіональних органах.

На тактичному рівні кримінальну розвідку здійснюють інші оперативні підрозділи органів внутрішніх справ – Департамент внутрішньої безпеки, Департамент карного розшуку, Департамент протидії злочинності у сфері економіки, Департамент оперативної служби, Департамент оперативно-технічних заходів, Департамент боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, Департамент боротьби з незаконним обігом наркотиків, Управління боротьби з кіберзлочинністю.

Здійснення заходів кримінальної розвідки іншими суб'єктами забороняється.

Основні параметри оцінки ефективності розвитку

кримінальної розвідки ОВС України:

мобільність – здатність оперативно, адекватно й професійно реагувати на будь-які зміни в суспільстві та законодавстві;

послідовність – здатність максимально повно забезпечувати здійснення попереднього, поточного та наступного заходів, методів і видів діяльності;

динамічність – здатність зберігати суттєво важливі параметри за умови впливу зовнішніх і внутрішніх чинників у діяльності;

дієвість – здатність ефективної діяльності за умови впливу будь-яких чинників;

системність – органічна єдність цілей, функцій і завдань;

комплексність – здатність охопити весь спектр проблем запобігання та протидії злочинності, залучення системи сил і засобів для досягнення цілей;

цілеспрямованість – здатність суб'єктів кримінальної розвідки функціонувати відповідно до визначених цілей і завдань, з урахуванням їх предметної компетенції;

баланс відповідальності і повноважень – органічне поєднання відповідальності та наявності достатніх повноважень для досягнення поставленої мети;

корелятивність – взаємна обумовленість ефективності діяльності суб'єктів кримінальної розвідки: успіх одного суб'єкта впливає на ефективність діяльності іншого суб'єкта, а успішна діяльність усіх суб'єктів спричинює високу ефективність діяльності всього механізму.

Нормативно-правове забезпечення розвитку кримінальної розвідки органів внутрішніх справ України

Ефективне правове регулювання діяльності підрозділів, що здійснюють кримінальну розвідку, забезпечує захист прав і свобод фізичних і юридичних осіб.

Правове регулювання діяльності зазначених підрозділів є механізмом імперативно-нормативного упорядкування організації, діяльності, управління цих підрозділів і формування стійкого правового порядку їх функціонування. Основним призначенням і проявами правового регулювання їхньої діяльності є тривалість циклу послідовно вчинюваних дій, спонукання суб'єктів кримінальної розвідки до здійснення ефективної протидії злочинам.

З метою досягнення мети та виконання завдань, визначених у Концепції, необхідним є прийняття:

нових законів України:

Про кримінальну розвідку;

законів України, які потребують внесення змін і доповнень:

Кримінального кодексу;

Кримінального процесуального кодексу;

Про міліцію (Про поліцію);

Про оперативно-розшукову діяльність;

Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю;

Про розвідувальні органи України;

Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві.

Відповідні зміни і доповнення мають бути внесені до відомчих нормативних актів:

Інструкції про організацію агентурно-оперативної роботи оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України;

Інструкції про організацію роботи за оперативно-

розшуковими справами та справами контрольного провадження оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України.

здійснюватиметься за рахунок коштів державного бюджету та інших джерел, не заборонених законодавством України.

6. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ

Реалізація Концепції сприятиме підвищенню ефективності діяльності органів системи МВС України щодо протидії злочинності; зменшенню рівня криміналізації українського суспільства; підвищенню рівня безпеки людини, суспільства, держави; зміцненню соціально-економічної стабільності в державі; підвищенню рівня захищеності прав та інтересів громадян, суспільства та держави; зміцненню позитивного іміджу України у світі.

7. ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ, НЕОБХІДНІ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ

Фінансування заходів з реалізації Концепції

Користін О.Є.

*Ректор Одеського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор*

Албул С.В.

*Перший проректор Одеського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент*

УДК 343.9

РЕЦЕНЗІЯ НА КНИГУ Ж.-Ф. ГЕЙРО ТА Ф. ТЮАЛЯ "ГЕОСТРАТЕГІЯ ЗЛОЧИННОСТІ", ПЕРЕКЛАД, ЛІТЕРАТУРНЕ ТА ЮРИДИКО-ТЕРМІНОЛОГІЧНЕ РЕДАГУВАННЯ ЯКОЇ ЗДІЙСНИВ ДОКТОР ЮРИДИЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР КОРИСТІН О.Є.

Корнієнко М. В.

В Україні видана книжка французьких дослідників Жана-Франсуа Гейро та Франсуа Тюаля "Геостратегія злочинності". Переклад, літературне та юридико-термінологічне редагування здійснив доктор юридичних наук, професор О.Є. Користін. Вихід книги здійснив видавничий дім "Скіф" за підтримкою французької асоціації "Club de Kiev".

Автори підготували своє дослідження у формі діалогу між кримінологією та геополітикою, розмірковують про сучасну злочинність із урахуванням нових перспектив.

Ж.-Ф. Гейро стверджує, що злочин не існує сам по собі, рівно як і злочинець. Неспецифічний характер діяння визначає злочин. Кваліфікація злочину та злочинця - це лише наслідки "таврування" або "марнування", які є відносними та суб'єктивними (с. 20). Радикальна кримінологія є процесом "соціальної реакції" на злочин: прийняття кримінального закону, функціонування засобів масової інформації і суспільства, "репресивних інстанцій" (поліція, правосуддя, в'язниці). Таким чином, кримінологія переходить від соціології злочинця до соціології держави та суспільства.

Ф. Тюаль пояснює, що геополітика починається з території та ідентичності. Водночас останнє покоління спостерігає тенденцію до глобалізації злочинності і географічного розмивання кордонів. Це розмивання кордонів, першим досвідом якого, починаючи з XIX століття, були еміграція сицилійської мафії або китайських триад до США, не відміння необхідності геополітики, тому що їх місце в еволюції віднині - уся планета. А в любому злочині завжди є територіальна складова (с. 26).

Віднині злочинність спроможна трансформувати суспільства: їхню політичну діяльність, економічні і фінансові ризики, суспільні відносини взагалі.

Кримінальні питання більше не є тільки справами поліції, судів та розвідки. Це по-справжньому політична проблема.

Боротьба проти тероризму створила "ефект відволікаючої дії" історичного масштабу. Осліплені цією загрозою держави іноді нехтували повільним розвитком великих кримінальних організацій. Тероризм і організована злочинність мають сьогодні небезпечні збіги, що породжують гібридну сутність та об'єднують у собі сили обох цих світів.

Це твердження авторів ми бачимо на прикладі анексії Росією українського Криму та ескалацією війни на Донбасі. І в Криму, і на Донбасі російські політики та військові використовують криміналітет та злочинні організації.

Ж.-Ф. Гейро робить висновок, що злочинність захоплює держави. Ідея криміналізованої держави є сама по собі тривожною; це ті держави, які компрометують себе злочинністю, а іноді можуть ототожнювати себе з нею. Ідеться про "наркодержави", "держави злочинників", "мафіозні держави", "держави-контрабандисти", нарешті, про "клептократію". Він пояснює, що "кримінальна держава" це та держава, яка підпадає під опіку ендегенних або екзогенних кримінальних сил (с. 110).

Великі кримінальні організації у своєму традиційному арсеналі діяльності залякування та корупції використовують додатково більш тонкий інструмент: суспільну легітимність. Завжди можливо нагадати селянам з Анд або афганським про те, що виробництво наркотиків є незаконним, торговцям неаполітанських вулиць про те, що перепродаж контрафакта є правопорушенням; але факт залишається фактом: в очах людей вони мають більш високу суспільну